

TCMB, 9 Mayıs 2024'te yaptığı duyuruda menkul kıymet tesisine ilişkin düzenlemenin yürürlükten kaldırıldığını açıkladı. Konuya ilişkin 6 Nisan'da yapılan duyuruda menkul kıymet tesis oranının %1'e düşürülmesine, kredi büyümesine göre menkul kıymet tesisine ilişkin uygulamanın da sonlandırılmasına karar verildiği açıklanmıştı. Yazıda, menkul kıymet düzenlemesinin geçmişine ve neden uygulandığına değineceğiz.

Menkul Kıymet Tesisi Düzenlemesi nedir?

Menkul kıymet uygulaması, enflasyonla mücadele kapsamında TCMB'nin 10 Haziran 2022'de aldığı bir dizi önlemleri kapsıyordu. Türkiye, 2021 sonunda yaşadığı kur şoku sonrası Kur Korunmalı Mevduat ürünüyle tanıştı. 20 Aralık 2021 gecesi alınan kararla birlikte KKM, dövizdeki sert yükselişin önüne geçmiş oldu. Dolar kuru, KKM duyurusunun ardından hızlı bir şekilde 18 TL'den 10 TL'ye inse de düşüş kalıcı olmadı ve tekrardan yükseliş başladı. 10 Haziran 2022'de duyurulan menkul kıymet tesisi düzenlemesi ile KKM'ye geçişin hızlanması ve iç talebi baskılayarak enflasyonla mücadele amaçlandı.

Ekonomi yönetimi, söz konusu gün yayımladığı tebliğ ile döviz mevduatlarına Türk lirası cinsinden uzun vadeli sabit faizli menkul kıymet tesis etme zorunluluğu getirdi. Böylece bankalara, Türk lirası hedeflerini tutturamadığı takdirde menkul kıymet almak zorunluluğu uygulanmış oldu. Daha sonrasında menkul kıymet tesisi uygulamasının kapsamı genişletildi ve kredi büyümesi de eklendi. Buna göre ekonomi yönetiminin belirlediği kredi büyüme hızını aşan bankalara aştıkları tutar kadar menkul kıymet alma zorunluluğu getirildi. Bütün bunlara ek olarak bankaların verdiği ticari krediler için belirlenen faiz oranlarına göre menkul kıymet tesisi getirildi. Ticari kredilerin büyüklüğüne göre farklı oranlarda menkul kıymet tesis edildi.

Söz konusu uygulamada yeni ekonomi yönetimi ile sadeleşme görüldü. KKM'yi teşvik etmek için kullanılan uygulama, bu sefer KKM'den çıkış için kullanıldı. 20 Ağustos 2023'te yayımlanan tebliğ ile bankalara KKM'den çıkış için hedefler verildi. Bu hedeflere uymayan bankalar, menkul kıymet almak zorunda kaldı. 27 Ekim'de yayımlanan tebliğde KKM ve mevduat dönüşüm uygulamaları iptal edildi. 6 Nisan 2024'te başlayan tedrici uygulamanın ardından 9 Mayıs 2024'te düzenleme komple kaldırıldı.

Banka bilançoları neden bozulmadı?

Menkul kıymet tesisi uygulaması, var olduğu dönemde hep banka bilançolarının bozulması üzerinden konuşuldu. Ancak beklendiği gibi olumsuz bir etkisi olmadı. Bunun sebebi muhasebeleştirme uygulaması kaynaklı. Bankalar ellerinde bulunan menkul kıymetleri iki şekilde muhasebeleştirebiliyor. İlkinde satışa hazır menkul değerler olarak tutabiliyorlar. Bu şekilde menkul kıymetler sürekli piyasa fiyatları ile güncelleniyor ve aradaki fark kar ya da zarar olarak gelir tablosuna yazılıyor. Diğer yöntemde vadesine kadar tutulacak menkul kıymetler olarak kayıt yapabiliyorlar. Bu şekilde tutulan menkul kıymetler için fiyat güncellemesi yapılmıyor ve böylece bankalar gelir tablosunda kar-zarar yansıtmak zorunda kalmıyorlar. Bankalar bu dönemde aldıkları tahvilleri, çoğunlukla ikinci şekilde kaydettiler.